

GLIMT FRA LIVET I LÆSØ KVASERNE

Birger Jerup Pedersen*

Far begyndte med "Den bette kvase". Den havde han og fiskede med snurrevod med. Den fiskede de med i mange år. Og Stoffer havde den jo også. De var jo brødre og han havde part i den. Den fiskede han med altid, han har haft mange skuder. Ja, så var det jo altså, da onkel Stoffer døde. Ja, det var vel nok i 1926-27 han begyndte med "Den bette kvase". - Så gik det jo efterhånden sådan, at når han ikke syntes, det kunne blive til noget med fiskeriet, så købte han resten af det, han skulle bruge af fisk, og så gik han over med det til København.

Første gang jeg som dreng var med til København med "Den bette kvase" var fiskegrejerne stadig ombord, men de blev ikke brugt. Det var da gik jeg i skole, det var bare en sommerferietur.

Men vi fiskede med "Den store kvase", da vi blev lidt ældre. Først i trediverne var der en sløj periode så fik vi trawlgrejer til "Den store kvase". Vi fangede tunger og hummere og sådant noget om vinteren.

Kvaserne

Det første jeg kan huske er den gamle Marie, "Jomfruen" kaldte vi den. Den havde Stoffer, min onkel. Den sejlede Valdemar Frandsen med i mange år. De sejlede rødspætter herfra og til København. "Jomfruen" var ikke ret stor. Han kunne have de her fire fem tusinde pund, ligesom "Den bette kvase" faktisk.. -

Så kom jo den store "Kaj". Den Ydegård havde at fiske med, - den runde, den kom senere op til Hirtshals og blev stenfisker der. Det var også Jens Larsens. Den købte de sammen med, at far købte "Den store kvase". Den købte de i Risør i Norge, mon ikke det var i 29.

Fortælleren - Birger Jerup - med en stump kæde på skulderen. Vesterø Havn.

Ja, da var der mange kvaser her på Læsø. Der var da de tre af Jens Larsens, - det var Klitgård, Hans Larsen og Clausens Minde, - og så var der to i Østerby, der var Norden og Marie, og vi havde selv P. Jerup og "Den bette kvase". Og så havde Høyer, Christian Høyer, den gamle havnefoged, også to. Han købte fisk for en handler i København. Det var for Aksel Hansen. Det var Aksel Hansens skuder, men han sejlede herfra. De havde en, der hed Nøkken. Den forliste ovre ved Sverige. De minesprang, og drev i land ovre på Sverige. Det var der han var med, Hoffman Olsen. Og så havde de en, der hed Sitte. Den kom til Sæby og fiske. Og så havde de en, der hed Meta nedefra Rudkøbing, så vidt jeg husker. Den forliste oppe med Lysekil med en storm. Men de blev da reddet.

Og så havde de en, de havde lejet, en gammel en, der hed Hebe. Den sank også et eller andet sted. Og så havde de en, der hed Marie, en gammel fiskekutter fra Frederikshavn, magen til "Den bette kvase", men meget større. Den minesprang nede på Østre Flak. De mistede vistnok fire skuder. Det var der Thorvald Olsen døde. Thorvald Olsen sejlede også sommetider kvase for far, sådan om vinteren. Han druknede dernede. Der var han jo også med, Hoffman.

Til Thyborøn

Jeg startede jo i 28 i "Den bette kvase". Da gik vi til Thyborøn herfra en morgen den første tur for at hente en last fisk. Det var jo langt væk. Der var ingen fisk herhjemme. Vi købte dem gerne af en fiskehandler deroppe. Han plejede at have nogle hyttefade fulde. Eller far havde ringet hjemmefra til ham: Kan du ikke købe så og så mange fisk til os. Så kommer vi efter dem.

Da vi kommer ud af havnen her, så siger den gamle: "Nu kan du sgu godt styre. Du skal bare styre efter bukken, og når vi kommer derud, skal du bare styre efter fyrskibet". Da lå der jo fyrskib der. Det gik da godt nok, og vi kom da også til Thyborøn og fik fisk. Da vi så skulle af sted til København, skulle far jo styre tilbage gennem fjorden, og jeg skulle blive oppe ved ham. Han blev jo i køjen det meste af tiden. Christian, min broder, var jo også med - og jeg kunne jo ikke lave føde dengang - så Christian skulle lave mad. Efterhånden fik jeg jo lært at styre efter kostene. Vi skulle have gule ærter. Så strandede vi jo selvfølgelig. Nå ja, det var der jo ikke noget at gøre ved. Men oppe i fjorden og med en last flynder, det var såmænd ikke de bare narrestreger. Vi fik den da bakket af og kom af sted igen. Christian skældte jo ud. Han kogte ærter og måtte slippe det hele og komme op og hjælpe til. Så siger den gamle: Det kan sgu ikke hjælpe, at du skælder ud. Det er min skyld, det er mig, der har sat ham til at styre. Det var også dig, der kunne have løbet på. - Så gik der en times tid eller to, så strandede vi engang til. Jeg havde jo fået at vide, hvordan jeg skulle styre på kostene, og de står jo så tæt, at der ikke var noget problem. Men det var lige ovenpå isen, så de stod ikke rigtigt, de var drevet, måske bare 50 meter, og så løber vi jo forkert. Men vi strandede jo igen, og fik den også af igen.

Da vi strandede tredje gang, sad den sgu fast. Vi kunne ikke få den ud, så vi måtte krænge skuden. Dækshyttefadene hev vi op i storbommen og ud over siden, så den krængede. Det var også godt nok, men det resulterede i, at vi knækkede storbommen. Men af kom vi da, og han var rigtigt godt gal, var han, Christian. Det var jo blevet svedent for ham, dernede. Han kom op, fordi han troede, det skulle gå stærkt. Gal var han. Nu kan I sgu selv bikse med det, for nu vil jeg ned og lave føde, sagde han. - Nå, vi kom da til København med skidt, men alligevel - tre strandinger på en rejse. Men det var rigtigt nok, at det var isen, der havde ødelagt det, selvom det ikke forklarer en hel masse, for den gamle viste det jo godt. Han kunne jo bare have ladet være med at være så ligegyldig. Vi stod ikke på den gale side af kostene en eneste gang, ikke sgu een gang.

Siden hen var vi da i Thyborøn flere gange og hente fisk, men jeg vil da ikke sige, at det var tit. Det kunne da være sådan to-tre rejser på et forår. Det var sjældent vi kom andre steder hen efter fisk. Ja, vi har da hentet en last i Skagen eller i Sæby eller sådan nogle steder, hvis nogen ville have os til at sejle for dem, hvis de havde købt en last, de havde liggende sådant et sted. Ligeså sejlede vi da også nogle gange til Norge med torsk. Det var nu ikke noget, der gik så tit på for vores vedkommende. De store kvaser af Jens Larsens sejlede jo uafbrudt vinterdage på Norge. Der var der skuder af sted hver hver anden dag. De købte jo torsk over hele Danmark. De løb meget ned til Samsø, Kolby Kås, og dernede omkring, hvor de lastede torsk, som de gik til Norge med. Men det gjorde vi ikke. De par gange vi gik til Norge var med nogle, vi havde købt herhjemme. Jeg har en gang været med til at hente en last inde på Anholt. Mon ikke det var for Jens Larsen. De har nok ikke haft nogen skibe disponible.

”Den bette kvase” mister rigningen

Der var engang med ”Den bette kvase”. Jeg var dreng ombord dengang. Vi var på vej her fra Læsø, fra Østerby og vi fik et grimme vejr. Far var selv med dengang. Da vi så kom til Anholt Knob, var der ikke vejr til nogen ting. Vi gik så ind til Anholt og lånte nogle hyttefade der, som vi tømte ud i. Med så mange fisk i dammen, kunne vi jo ikke ligge stille uden, at de døde. Men den gamle havde selvfølgelig ingen ro på sig. Mere end et par timer havde vi såmænd ikke ligget der, før han siger. ”Nej, vi må af sted. Det kan ikke hjælpe noget det her. Det går nok. Det er ikke stort andet end godt vejr.”

Vi gik så ned til Lysegrunden. Der kom der en sø, der gik op i sejlet, så masten knækkede og vi mistede hele rigningen. Den var forresten brand ny. Ikke andet end 3 år gammel. Ja, jeg var til køjs, så jeg kom op i en fart, da jeg hørte det her rabalder. Da jeg kom op, lå rigningen tværs over dækket. Jeg prøvede så at komme hen over det hele for at komme hen i styrehuset. Da jeg så kom derhen, skældte den gamle ud: ”Du kunne da vel for fanden været gået nedenunder. Hvad nu hvis det hele var rousset ud, da du kravlede deroppe?” - Det var selvfølgelig også rigtigt nok, men jeg kom da hen i styrehuset.

Vi prøvede så at bjærge det her, ved at kappe rigningen fra og få det surret ind til siden og så slæbe med det. Men surringerne gik løse og sejlet kom til at stå skråt ned i vandet, så det stoppede os ligesom et anker. Så måtte vi kappe det. Christian var ude med en mejsel og fik skidtet hugget i stykker, så vi kunne komme af med det. Det drev jo fra os, og vi skulle til København med fiskene. Jo, det var en grimme tur, var det.

Da vi kom ind til København tidligt om morgenen, manglede vi jo masten. Vi var den tredje, der kom ind den morgen uden mast. Der var en tremastet skonnert. Den havde mistet to master. Og en hundestedkutter, den havde mistet den ene mast. Tre måneder efter drev vores grej i land oppe på Kullen. Men da var det for sent. Da havde vi været i Humlebæk og fået ny mast, rigning og blokke. Der lå vi i fire uger for at få det på.

Opkøb af fisk

De første år, da jeg var dreng i kvaserne købte vi ikke fisk i havnen, da købte vi bare på kysten. Ude til søs, ved skuderne, på Mellemflakket.

Da havde vi ingen hyttefade hjemme i havnen. Vi havde fire dækshyttefade. Det var sådan en - ja - en gammel tradition. Når vi havde for mange fisk i, så fyldte vi hyttefadene fulde, så slæbte vi dem.

Hvis vi kunne, tog vi jo alle de fisk skuderne havde. Men hvis vi ikke kunne, var der jo ikke noget at gøre ved det. Så måtte de jo gå op til Østerby og sælge til købmanden eller nogle andre fiskehandlere. Der var jo også mange kvaser fra Frederikshavn og Skagen, - når der var mangel på fisk.

Man kan ikke sige, at det gjaldt om at komme først ud til fiskerne. Det vil sige, det gjaldt om at komme først i en vis forstand, for hvis nu frederikshavnerkvaserne eller skagkvaserne kom for at købe fisk, så var fiskerne jo klar over, at der var marked, at der var gode tider. Så skulle de høre priserne. Hvis de endelige kom ovrefra og skulle have fisk, var det fordi, de manglede dem, - så kunne de jo nok heppes en femøre op. Men ellers havde vi jo altid de samme kunder, de samme fiskere. Vi løb ned rundt Øjet med flaget i top, således at de kunne se os både ved Stenene og Kobbergrunden og hvor de nu lå.

Når de så havde set os med flaget oppe, styrede vi ind på Mellemflakket. Så vidste de, at vi lå derinde, så kom de derind om aftenen med fiskene. Vi sejlede kun rundt til dem, hvis vi lige manglede nogle fisk, og vi var på vej til København.

For eksempel vi nu var hjemme og holde søndag, og så vi gik hjemme fra mandag morgen, og

fiskerne var gået ud om natten, - så var vi jo nede rundt øen ved ni - ti tiden om formiddagen. Så havde vi været rundt og vise flag. De vidste så, at vi lå derinde til aften. Så kom de ind til os med deres fisk om aftenen. Den gang gik de derind og ankrede. Da var der jo græs omkring hele øen. De kunne jo ligge alle steder i alt slags vejr. Det var jo søgræs, som man siger. Der var ingen sø. Bare man kunne finde en hvid plet, ankeret kunne bære i. Hvis det kom til at stå i græsset var bunden jo blød, så kunne det ikke holde. - Så kom de på siden om aftenen med de par hundrede pund, hver især havde. Så smed de los, og løb et sted hen og lagde sig til at sove til næste morgen. Sådan foregik det.

"Den store kvase"

Jeg var jo nok ikke en gang fyldt atten år, da jeg kom til at sejle nogle ture med "Den bette kvase" som skipper. Så fik vi jo "Den store kvase". Det var i 1929, om foråret. Den kom fra Risør i Norge. Den var sort, da vi fik den, og hed Emma. Der blev ikke lavet noget om på den, for den var bygget til kvase. I Norge sejlede den torsk. Den var lige klar til at bruge, da den kom. Efter en to-tre år herhjemme blev der skiftet maskine i den. Siden er der jo blevet skiftet maskine flere gange. "Den store kvase" hørte der jo eksamen til. Den fik jeg først i 31. Da Christian kom i land, kom jeg jo så med "Den store kvase". Der var jeg til 42. Det var det, år vi lå i Gilleleje. Så det var i 42 jeg stoppede. Så jeg har vel sejlet i kvaserne fra 28 til 43. Jeg kom jo til skade med benet i 43.

Mesanmasten ryger overbord

En anden gang, det var nu med "Den store kvase", mistede vi også masten. Det var nu bare mesanmasten, og det var mig selv, der gjorde det.

Det gik til på den måde, at vi kom med en snestorm fra København. Han var med, var han, ham Andreas fra Skoven, ham der havde Sanders ejendom. I øvrigt trawlede vi med kvasen dengang. Vi var så i København med en last fisk. Da vi så gik derfra og skulle hjem i den her snestorm, kommer vi op til Kobbergrunden. Så siger jeg til Andreas, at han hellere måtte tage og smide loddet. Jeg slækkede op og Andreas gik ud og smed loddet. Der var ingen bund. Vi måtte jo så lidt længere ind. Vi skulle ind og finde kanten. Kunne vi finde kanten, skulle vi nok finde en eller anden kost. Der var stadig ingen bund. Vi var kommet for udeligt. Tredje gang var der ti favne. Det er godt, siger jeg så, så varer det ikke længe inden vi er inde i 6 favne, så finder vi en af kostene. De står jo i 6 favne. Så pludselig, da Andreas skulle til at smide loddet, siger han "Vi har sørme et fyr derhenne, der blinker rødt". Det var så Øjet fyr. Vi var kommet indenfor de 6 favne. Der bliver fyret jo rødt, og vi kommer ind til Stenknuderne.

Og så - selvfølgelig i bar befippelse - lægger jeg roret i borde, og det ender med det resultat, at vi kovender, vi kom jo for ufirede skøder. Idet sejlet bommer over, sætter bomdirken sig fast. Det giver så et ryk i toppen af masten, så mesanen knækker og ryger lige ret i havet. Den hang så i bomdirken, og vi tog den på dækket igen bagefter. Men en ny mast skulle vi have.

Jo, det var mig, der - bare fordi fyret lyste rødt - blev forskrækket.

Men for langt inde var vi jo, og så vender jeg bare skuden rundt med det resultat, at det blev den gale vej, så sejlet bommer. Men vi rørte heller ikke bunden, og da vi kom ud igen i 6 favne fandt vi også kostene. Så der skete ingenting.

Ankret ved Engelskmanden

Engang vi gik fra København var Viktor med, og Erland. Der var tåge, da vi passerede Kronborg. Vi så ikke noget, før vi var oppe ved Læsø. Vi loddede os rundt om Øjet og ind i Magnusses Hul og fandt ind. Men vi kunne ikke finde kosten - Engelsk-manden. Jeg siger så til Erland: "Vi må hellere tage og gøre ankeret klar, så smider vi det her. Når det bliver

lyst, slår det nok en klaring. Imens kan vi jo så drikke en kop kaffe". Det var tidligt om morgenen, men fint vejr var det. Ankeret fik vi ud og Viktor fik lavet noget kaffe. Så siger Viktor: "Hvorfor ankrer vi? Hvor er vi henne?" "Ja, hvor er vi henne", siger jeg så, "vi ligger her udenfor Østerby Havn. Det skulle vi da, hvis vi har regnet det hele rigtigt ud." Viktor var så på dækket, mens Erland og mig sad og drak kaffe. Da han kommer ned igen: "Vi ligger lige udenfor havnen", sagde han så. Også lige bestemt. Det var vi jo også selv nogenlunde klar over, men det passede jo godt nok.

Vi har lavet, mon ikke 48 eller 52 rejser på et år til København med "Den store kvase". Vi gjorde også mange rejser med den brette kvase. Det var jo det samme. Det er så en om ugen, og når vi tænker på, at der ikke var meget om vinteren. Det var om sommeren, det foregik. Da kunne vi lave fem rejser på 14 dage. Da havde vi altså søndagen med hver anden gang. Vi sejlede altid søndag, fordi vi skulle være i København mandag morgen. Men der var intet marked om søndagen. Inde i Østerby lastede vi søndag morgen.

Vi skulle faktisk også altid gerne være i København lørdag morgen. Så var vi jo hjemme søndag morgen. Så lossede vi med det samme og gik igen. Sådan foregik det jo.

Priserne

Vi var jo i København hver dag, - eller hver anden dag. De første åringer var far selvfølgelig med. Var vi for eksempel oppe en tirsdag og lande vores fisk: Nå, ja, - der var ikke noget marked, så ville de ikke rigtigt give noget for dem, - så var vi nødt til at have dem en tiøre ned, når vi kom tilbage igen. Så var der ikke andet end at sige: Der var ikke noget ved det, den her gang. Det duer sgu ikke. Vi har sat penge til. Ja, så måtte vi købe dem en tiøre billigere. Eller hvis det var gode tider: Så sætte dem en femøre op. Det mingelerede sig selv. Derved kom jo skavanken, når de fremmede kvaser kom, så vidste alle fiskerne: Nu er det sgu gode tider i København, nu kommer de og mangler fisk.

Det var jo ikke altid, de kom. Hvis der var fisk nok i Skagen, Frederikshavn eller hvor de nu kom fra, så løb de jo ikke til Læsø for at få fisk. Det var nærmest til pinse og deromkring, - det var den værste periode. Det var den bedste uge, vi havde, pinseugen. Mon ikke der var en tradition, der i København. Pinsedag, så skulle de jo i skoven og have frokost og ud og spise, - mon de så ikke havde fisk med. Det var gode tider, der til en pinselørdag.

Konkurrence var der ikke noget af. Og da heller ikke når vi købte flynder på Østre side. Der var jo kun den konkurrence, at der var et par fiskehandlere. Havde de ikke hver sine bestemte kuttere, gik de jo bare begge to ombord og bød på fiskene. Syntes den ene så, at han kunne byde de to eller fem øre mere end den anden ville, så købte han dem jo. Når der var mangel på fisk i København kunne de jo nok gå ud og heppe prisen op for hinanden. Det var ikke sådan, at der var nogen fortrinsret, hvis der kom en skude i havn, at det absolut var Christians eller Peders ellers Jens Larsens. Ja, vi kunne jo godt gå en søndag formiddag på havnen og sige, vi kommer mandag formiddag på vej til København og vil have nogle fisk. Det blev sommetider bestilt i forvejen. Hvis priserne var til det og andre var bagefter og også ville have fisk, så kunne man jo godt være interesseret i at give lidt mere end sidst. Det kunne jo ikke undgås, at der en enkelt gang var krig på kniven for at bjerpe en last og komme af sted med. Men der var jo aldrig snak om - når vi kom på siden af et skib - at de sagde, nej, vi vil vente og se om de andre vil give bedre priser. De tog imod det, de blev tilbudt. De var jo også glade for at komme af med dem. Så var de jo fri for at løbe i havn om aftenen. Sommetider kunne det måske nok flaske sig sådan, at de kunne få et par øre mere i havn. Det kunne jo også træffe at priserne var mindre, når de kom i havn.

Christian og Birger Jerup på Den store kvase i København. Københavns havn.

Tusk og amagerkål

I begyndelsen havde vi olie og petroleum med engang i mellem, men kun til eget forbrug. Det var i trætønder dengang. Det var jo ikke noget til at handle med.

Den eneste tuskhandel der var, var at man kunne købe noget ankerkæde og noget tovværk og sådan noget inde på orlogsværftet. Det var jo til at sælge til fiskerne, når vi kom hjem. Selvfølgelig kom der altid nogle sjakrere ned og solgte nogle ting, måske nogle cykler, de havde stjålet. Der var altid noget at handle med.

Men kål handlede vi med. Det var faktisk en trafik, der stod på i mange år.

Kålene om efteråret var en stor historie. Det strakte sig vel hvert år over en tre fire rejser. Men vi havde jo mange med. Det var jo til hele øen, til alle forretningerne på øen. Købmanden i Østerby tog jo også kål hjem om efteråret med kvaserne. Det var stort set de samme bønder ude på Amager, vi købte af hver gang. Ham, jeg husker bedst, hed Fischer. Det var en flink mand med en stor ejendom. Vi solgte ikke kål andre steder til, end til Læsø. Vi gik direkte hjem med dem. Vi lossede dem og solgte på kajen. Havde vi travlt og skulle skynde os, kørte vi dem jo hen i fiskehuset. Der var ingen konkurrence på det. Det var en skik dengang, at man skulle have amagerkål. Men det kunne da nok træffe, at vi havde for mange med hjem. Når vi havde passeret jul, var der ikke nogen, der havde brug for kål længere. Det var jo sidst i november og i december, man købte. Der kunne jo godt gå nogle tusinde pund til, hvis de frøs i løbet af vinteren. Men det gjorde det jo også for gartnerne og butikkerne, der købte. De kunne jo også få lidt rigeligt. De købte jo hele forbruget for en vinter på en gang.

Passagerer

Det var vel nok mest familien eller bekendte, der var med. Det traf da også, at vi havde en eller anden anden med. Om sommeren havde vi alligevel nogen med hver gang. En eller to, men det var jo familie eller bekendte. Sommetider kunne det jo nok være en slem tur for dem, men det måtte de jo selv klare. Det var måske ikke direkte feriegæster, vi havde med, men mange unge mennesker, der måske var inde som soldat, og skulle hjem på en bette orlov.

Sådan en ting som cykler havde vi jo mange af med. I ferietiden var det jo vanskeligt at få dem med

banerne, så de var hjemme til tiden. Så var det jo lettere at få dem smidt ned ombord til vi andre. Det var jo en trafik alle kvaserne brugte.

Salget

Det var jo nok sommerdage, der var mest fiskeri. Om sommeren i ferietiden kunne vi jo sælge meget på kysten, til de store badhoteller. Vi kom jo meget til Gilleleje og Hornbæk, Helsingør og Sletten og de steder. Der solgte vi mange fisk. Der solgte vi jo direkte. I København blev fiskene jo afleveret i kommission. Det var så fiskehandlerne rundt om i havnene, der købte af os.

Fiskehandlerne kom jo ud med jollen og hyttefadene, og købte to, tre eller fire hundrede pund. Det var jo til pensionaterne og badhotellerne. Der var jo bedre priser på kysten. Der sparede vi jo også kommissionen, de her 10 - 15 procent. Jo, det var meget bedre på kysten. Men ellers kunne priserne vel godt svinge en 20-30 øre kiloet fra kysten og til København.

I København blev fiskene jo solgt i kommission, så de var jo vores egne indtil de blev solgt. Vi måtte jo så selv tage svindet. Kom vi ind til Gilleleje og de købte 500 pund, så var der jo afregning. Døde der så hundrede pund i løbet af natten, kom det jo ikke os ved. Det gjorde det jo, hvis vi lagde dem i København. Hvis vi sejlede til København og vejede fem tusinde pund op, var det jo ikke sikkert, at vi fik afregning hjem andet end for fire tusinde. De kunne jo godt ligge et par dage uden at de blev solgt. Så blev de bare smidt ud. De kunne vi jo overhovedet ikke føre nogen kontrol med. Du kan roligt regne med, at vi er blevet snydt. Også mange gange. Hvis de ikke har været ligeså ærlige som os selv, men det tror jeg nu ikke. Vi havde to fiskehandlere i København, Staalhagen og Sejerbo-Jensen. Hvis vi så havde seks tusinde pund med op, fik de tre hver. Så fik vi afregning hjem på det, de havde solgt den last for, og hvor mange, de havde solgt af dem. Priserne ved de to fiskehandlere var ens. Mange gange fik vi da også bare en afregning, uden at de havde gjort op hvor mange fisk, de havde solgt. Den rejse havde så givet så og så mange kroner. Det var vist en alt for stor tillid, der blev vist de folk, men sådan var jo den gamle, og sådan skulle det være.

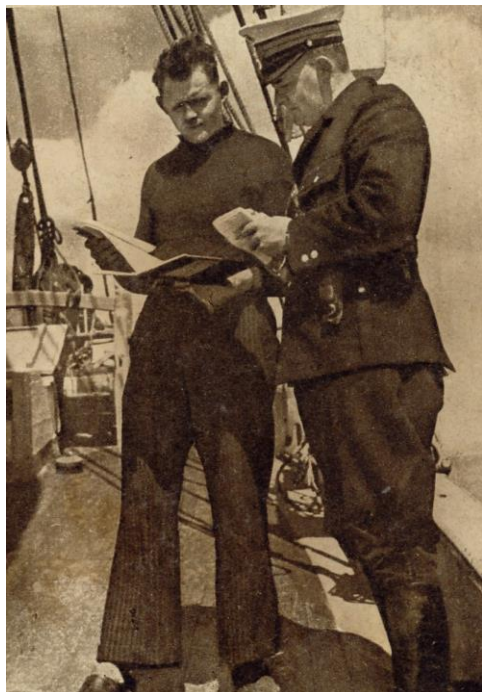
Det kunne da ikke være rigtigt, at når de havde fået tre tusinde pund hver, at de så kunne sælge nøjagtigt for lige mange kroner hver. Den ene kunne måske i en fart sælge et par tusinde pund, og så siger han måske, ja, vil du tage så mange, får du dem en femøre billigere. Det var jo ikke sikkert, den anden kunne gøre det. Men der kom lige mange penge fra hver af dem. - Nej, så var det en bedre fidus at sælge på kysten. Der kom de jo selv ombord, og så viste vi dem fiskene. Så kunne der måske blive lidt parlamentering om prisen, men når vi så havde vejlet dem op til dem, fik vi vores penge, og så havde vi ikke mere med de fisk at gøre. Der var da havne, hvor der var et par fiskehandlere i, og de ville jo have begge to. Men hvis vi ville have to kroner og halvfems øre for dem, så skulle de jo give det begge to. Der var ikke noget med at den ene skulle give fem eller ti øre mere eller mindre.

Vi havde jo altid så mange fisk med, at de ikke kunne sige, at den ene ville give fem øre mere for at få nogen. Vi havde jo flere end de skulle bruge. De skulle jo bare have hundrede eller halvandet hundrede pund hver. De kunne jo få alle dem de ville have. Så hvorfor skulle den ene så give fem øre mere end den anden.

Salgspriserne

Det var vel nærmest regnet ud hjemmefra. Det kom jo an på hvad de havde kostet, og hvad vi havde givet for dem. Og så hvad det jo var beregnet, vi skulle tjene på dem. Det kom jo også an på hvordan markedet kunne ligge. På kysten solgte vi jo efter markedet i København, hvor vi så lagde en lille smule til. De havde jo ringet hjemmefra i forvejen, at vi var på vej med så og så mange fisk, og hvad fiskene skulle koste. Så kunne de andre jo nok sige, at det sørme var lidt rigeligt, og at de kun ville give så og så meget. Vi, der sejlede med fiskene kunne jo så sige, nå, så skidevære med

det, så kan I få så og så mange. Der var jo også sommetider mangel i København, så kunne vi jo ikke give dem så mange ude på kysten. Så kunne de jo nok blive gale i København. København skulle jo have de fisk de skulle bruge, og som vi kunne skaffe.

Birger Jerup. Søpolitiet ønsker at se Den store kvases bemandingsliste. Øresund. Billedbladet maj, 1941.

Sildetrafikken

Det kunne nok træffe at vi også måtte gøre mange ture i oktober-november måned, hvis vi havde sild. Dengang sejlede vi jo mange sild fra Østerby, altså bundgarnssild. Store sild i kasser. Da fik de jo nogle gange mange sild i bundgarnene. Dem sejlede vi så ind til Gilleleje, hvis vi var for sent på den til, at vi kunne nå markedet i København. De blev så sendt med fragtbiler fra Gilleleje til København. Så var de på torvet i København om morgenen. Kasserne med sild havde vi på damdækket og på dækket. Vi kunne have en seks hundrede kasser i den store kvase, ganske vist kun halvkasser. De rødspætter vi havde i dammen, behøvede vi jo ikke at se så meget til, før vi var inde. Det var jo vinterdage, så de kunne klare sig selv. Om sommeren kunne vi jo ikke lukke til dammene, så skulle vi jo se til at fiskene ikke blev dårlige.

Sildetrafikken kunne godt vare en tre uger eller en månedstid. Når vi fik nogle efterårsstorme af nordvest eller norden kom silden jo ind. Der var sommetider mange. En dag blev der lastet 1800 kasser i tre skibe. De var vejet i kasser med is og papir. Så sejlede vi jo til København, hvis vi kunne nå det, ellers gik vi ind til Gilleleje eller Helsingør. De skulle jo være fremme til markedet klokken fem. Vi gik også til Helsingborg i Sverige med nogle af dem. Göteborg fik også mange. Det var jo en hurtig tur. Den trafik aftrappedes jo ganske småt. Der blev mindre og mindre af den slags sild. Efterhånden begyndte de jo selv at sejle, bundgarnsfiskerne, men til Frederikshavn, eller over til Göteborg.

Men i de åringer vi og købmanden købte op, da sejlede vi alle steder hen og fordelte dem. Hvis der nu var mange skuder, så var der måske en last til Helsingborg og en last til Helsingør.

Det kunne man sagtens blive enige om. Og til København kunne der jo godt sejle to skuder, for vi havde jo hver sin fiskehandler. Men jo flere fisk der kom, jo mere blev prisen trykket. Hvis vi kom med 500 kasser, så var det jo passende til den formiddag. Men hvis nu købmanden kom med andre 500, og nogle andre med 500 kasser også, ja så er der trods alt 1500 kasser på markedet. Det trykker jo prisen. Men hjemme forsøgte de jo at regne ud, hvad der nu var klogest. Så blev der måske smidt 300 eller 500 kasser i land i Helsingborg og måske 300 ind til Höganäs. I Göteborg, Gilleleje og Helsingør kunne de jo også bruge lidt. Sådan blev de jo fordelt. Hvis de allesammen pludselig sendte deres fisk til København, blev markedet jo trykket. F.eks. fra Sjællands Odde, der var der jo også mange sild, men de gik ind til København allesammen.

Jeg tror ikke, der er fanget en hel masse sild i de sidste 25 år. Sidst jeg sejlede med sild, har vel nok været i 1942, vil jeg tro. Men fra midt i trediverne op til fyrrerne var der i hvert fald mange, og vi sejlede også mange. Men sildene kom jo ikke før i efteråret i november måned. Eller sidst i oktober.

Sejlads med torsk

Vi sejlede ikke mange torsk. Det var ikke lige os. Der var jo ikke rigtigt nogle torsk her ved Læsø. Dem skulle man jo ned og hente nede ved Samsø, eller hvorfra de nu blev hentet. De blev jo samlet op ved de forskellige fiskehandlere rundt omkring. Jens Larsen havde jo en stor forretning. De havde jo fiskehandlere alle steder, der købte op. Jens Larsen var på en måde et frederikshavnerfirma, men han boede her på Læsø i mange år. Åge Rasmussen købte jo her i mange år for ham. Når vi havde torsk var det kun den smule, vi kunne købe af vores egne fiskere herhjemme. Torskefiskeriet har jo aldrig været nogen stor historie ved Læsø. Nå, ja, der var en periode nogle år i halvtredserne, hvor vi tog mange torsk ude på Nøkkens Revle, men de kom jo som regel til Frederikshavn. Nej, vi købte ikke fisk ude. En enkelt gang på Anholt, og også i Ebeltoft en enkelt gang, tror jeg også vi har været, for at hente en last torsk, som vi så gik Norge med. Det var for os selv. Men fra Anholt, tror nu nok vi sejlede for Jens Larsen. Fra Ebeltoft var vist i 33 eller 34. Hjemme havde de jo numrene og navnene på alle fiskehandlerne i landet. Så ringer de jo derned og spørger om, der er nogle torsk dernede, om der er noget handel dernede, og om der er noget at gøre, hvis vi kommer en tur derned. Det er jo det samme som med at sælge. Så må man prøve at ringe til de forskellige, og spørge om de har brug for noget.

Mon ikke der er lige langt fra Læsø til København som fra Læsø til Oslo. Vi regnede jo med de her 18-20 timer. Der var 12 timer til Ferder, indmundingen til Oslofiorden og så var der en 6-8 timer op gennem Oslofjorden. Det kom jo også an på vind og vejr og strømforhold.

Men torsketrafikken på Norge var jo en stor historie i trediverne. Det var alle Svendborg-kvaserne. De sejlede jo i mangfoldige år. Det var jo også store kvaser fra Skagen og Frederikshavn. Men det er jo også standset nu. Det er der slet ikke noget der hedder mere. I de første år i krigen sejlede de stadigvæk på Norge. Så blev det stoppet under krigen. Da brændte der nogle kvaser inde i Norge. Marie lå i Norge næsten et helt år. De slap da hjem efter et stykke tid. Og så gik det jo i stå. Hvordan det gik efter krigen, er jeg ikke klar over. Jeg tror ikke, der var meget fisketrafik på Oslo. Den gamle "Lange Oluf", Oluf Olsen, han sejlede med Marie. De lå i Norge, da tyskerne kom. Der gik en tre måneder, inden de kom hjem igen.

En julegås

Nej, vi lå en gang ude i Forlåen på Mellemflakket med "Den bette kvase". Vi skulle have samlet nogle torsk sammen til at gå til Norge med. Vi kom til at ligge derude i mange dage. Den eneste, der fiskede torsk derude var Beck. Den gamle Beck, ham med den flade mast. Han fiskede torsk nede på Silderevlen. Bøje var forresten med der. Men de turde ikke sejle hjem, for de fik godt med torsk, en fem- seks hundrede pund om dagen. Det måtte ingen vide. Vi lå derude og tog dem af dem

hver aften. Der lå vi i lang tid. Så gik vi til Østerby og fik resten på. Vi sejlede så til Norge med dem. Det var dengang, vi ikke kom hjem til jul.

Det gik sådan til, at da vi kom op til Østerby fik vi torsk ombord og sejlede af sted. Vi havde fået en gås med hjemmefra, der var plukket og gjort i stand, hvis det var, at de ikke kunne tage torsk fra. Så skulle vi jo blive deroppe. Men det blev vi nu færdige med og skulle til at sejle hjem igen, men så var Valdemar Frandsen bange for, at vi ikke havde petroleum nok. Vi fik så en tønde petroleum, 200 liter. Vi lå ude ved noget der hed Stejleren. Det var en flåde, vi kunne ligge ved og losse torsk. Det var helt inde ved Oslo. Tønden fik vi jo fra land. De bandt så en lodline på den, og smed den i vandet for at slæbe den ud. Tønden ville jo flyde ovenpå. De roede den ud bagefter jollen. Marie, Jomfruen var der også. De fik også en. Da de så skulle ind og hente en til os, var det at den gik ret til bunds, da de smed den i havet. Lodlinen var gået op. Den kom aldrig op, for den var kommet nedenunder trykket. Så vi fik ikke noget petroleum.

Men Valdernar tænkte så, at det nok gik alligevel. Men det viste sig, at det ikke kunne gå. Da vi kom op i Skagerak, blev det vagt vejr, så måtte vi jo krydse. Vi havde bare en tredivehestes maskine i dengang. Men maskinen kunne ikke gå på den ene side. Når den krængede kunne den ikke tage petroleummen fra den ene tank. Den kunne bare gå på een bov. Det varede tre døgn med at komme Skagen rundt. Vi var oppe ved Skagen tre gange og drev tilbage til Hanstholm. Den her gås, den hang bag på påløstøtten med en strik om halsen. Så væltede kakkellovnen. Gåsen faldt ned og lå og svømmede i det her skidt fra kakkellovnen.

Ja, der var sgu en nat. Da kom Antonius hen, ham og Valdemar stod i styrehuset. Der skulle pumpes en gang imellem. Så kommer han ned og siger: "Nå, Basse, hvad mener du om at få en kogt torsk?" - "Jeg skal ingenting have," sagde jeg, for jeg var helt forskrækket. Jeg tænkte, nu skal du sgu op og lave middag. - "Det skal jeg heller ikke" sagde Antonius, "jeg skal bare ned og skære et par skiver brød og have med hen i styrehuset". Jeg tænkte, nu er de sgu blevet sultne, nu skal du op og koge kartofler.

Nej, det var skikkelige folk. Man havde det godt. Valdemar var en flinke fyr, - og dygtig. Han sejlede nogle år med "Den store kvase". Dygtig var han, det er helt sikkert, undtagen når det drejede sig om maskineriet. Men var det bare sejl, så var han sandelig sin plads voksen. Den nat vi kom rundt og kom ind til Skagen havn, siger han til Antonius, at han skulle overhale kæden så vi kunne lade ankeret gå, når vi kom ind, hvis maskinen skulle gå i stå. Den gik jo i stå, så snart vi fik vinden på den anden bov. Og Valdemar var jo klar over, at vi havde for lidt petroleum, så han siger, at vi skal gøre klart, så vi kan lade gå, hvis der sker noget. Da vi så kommer ind i havnen - den var selvfølgelig fuld af skuder - så skriger han lige pludselig op: "Lad gå!" Ankeret ryger i bund, så den lige svinger rundt, og klapper sammen på siden af det store paketskib, Ingrid, af Skagen. Der lå den ligeså fint. Det kunne ikke være gjort bedre med en maskine. Nej, han var sgu dygtig.

Det var tredje juledag vi kom ind til Skagen, og vi var gået fra Oslo dagen før juleaften. Det var sgu en hård tur. Jeg lå i køjen hele tiden.

Gåsen, ja, den var så sort som kul. Den blev jeg jo sat til at skrubbe, da vi kom i havn, og fik den da også stegt og kogt nogle kartofler og lavet til middag. Men jeg skulle nu ikke have noget af gåsen. Det kunne Valdemar og Antonius ikke forstå. Men de kunne vel nok have regnet ud, hvor jeg havde været henne og pisse i de tre døgn.

Nej, så snart vi var inden for molerne og i smult vande, ja, så havde vi jo glemt sådan en tur. Det værste var snart om sommeren i solopgangen. Det kunne godt blive nogle søvnige vagter med

havblik. Så kunne man aldrig rigtigt holde sig vågen. Det kan man jo altid med dårligt vejr.

Jo, jo. Der har da været mange episoder i tidernes løb. Men det gik vi nu aldrig så meget op i. Man må jo tage det som det kommer....

.....

*

- Birger Jerup Pedersen (1913 – 1993) er min far. Engang i efteråret 1978 fik jeg ham til at fortælle lidt mere udførligt om livet i kvaserne. Og det vil sige beretninger fra de kvaser, som han sejlede med, og som var hans fars kvaser, nemlig ”Den store kvase” (P. Jerup) og ”Den bette kvase” (Chr. Jerup).
- Beretningerne strakte sig over to aftener, og samtalerne havde jeg åndnærværelse nok til at optage på en lille kassettebåndoptager. Optagelserne eksisterer endnu.
- Beretningerne har jeg renskrevet og givet en let redigering, ligesom jeg har udeladt alle mine spørgsmål og kommentarer.
- Beretningerne er jo i virkeligheden erindringer, som på tidspunktet for samtalerne lå ca. 40 år tilbage. At de 40 år eventuelt kan have ført til enkelte erindringsforskydninger har jeg ikke efterprøvet. Derimod håber jeg, at de kan være med til at afspejle af det arbejdsliv, som det blev levet i Læsøkvaserne i 1930’erne.
- For en mere historisk dokumentation må henvises til: Arne Stoklund: ”Kvaser og kvasefart fra Læsø”, Esbjerg, 1983.

Med venlig hilsen,
Arnt Jerup Wiis
Farstrup
Januar, 2013